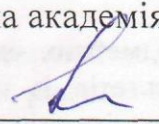

Національний університет «Острозька академія»

«Затверджую»

Голова приймальної комісії
Ректор Національного університету
«Острозька академія»

Пасічник І. Д.

29 лютого 2016 р.

Програма

фахового вступного випробування

ступеня магістра спеціальності 034 Культурологія

ОСТРОГ-2016

Програма фахового випробування для вступників на навчання для здобуття ступеня магістра зі спеціальності 034 Культурологія/ Укладачі: Зайцев М.О., Янковська Ж.О., Петрушкевич М.С. . – Острог: НаУОА, 2016.

Програма схвалена і рекомендована до друку кафедрою культурології та філософії (протокол № 7 від 04.02.2016 р.).

Програма розглянута та схвалена на засіданні Приймальної комісії НаУОА (Протокол № 2 від 29 лютого 2016 р.)

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Г.С.Пастушок

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фахове випробування має на меті визначити рівень підготовки вступників до навчання за магістерською програмою.

Фахові випробування передбачають перевірку знань та вмінь вступників з теорії культури, історії світової культури, історії української культури.

Вступники повинні знати

1. Теорія культури:

Сутність культури та її структура. Історія вивчення феномена культури. Функціоналізм в культурі. Антропологічні концепції культури. Гердер і програма дослідження культур. Поняття архетипу. Антропологічні концепції культури. Знак і символ в культурі. Ритуал: своє і чуже в культурі. Структура ритуалу. Роль спеціаліста в здійсненні ритуалу. Поняття ментальності. Циклічні концепції культури. Культура і цивілізація. Предмет та завдання філософії культури. Форми матеріальної предметності культури. Культурні потреби людини. Форми об'єктивації людського духу. "Осьовий час" – сутність та характерні риси. "Неолітична революція" – сутність та роль в соціокультурному просторі. Поняття міфу. Міф у системі культури. Гра як феномен культури. Поняття свята. Символіка ікони. Іконостас. Символіка східнохристиянського храму. Ідеологічний зміст Реформації. Засади епохи Просвітництва. Я – Ти як наріжна тема філософської антропології. Час в смисловому колі культури. Людська духовність та її виміри. Проблема "подвійної" народжуваності людини. Людина як тілесно – душевна істота. Сутність поняття соціокультурного розвитку людства. Теорія історичних типів М.Данилевського. Перспективи західної цивілізації (за А. Тойнбі та О.Шпенглером). Концепція "зіткнення" С. Хантінгтона. Основні напрямки дослідження культури в культурології. Текст в системі культури. Проблема тексту в творчості Р. Бартта. культура як текст. Поняття утопії. Типологія утопій. Проблема тілесності в культурі. Тілесні канони і культура. Роль оберненої поведінки в культурі. Естетика: сутність та структура. Естетичне відношення як тип людського світовідношення. Мистецтво та філософія: проблеми взаємодії. Поліфункціональність мистецтва. Основні риси сучасного мистецтва. Проблема свободи творчості в мистецтві. Специфіка філософського осмислення культури. Культура як сфера самореалізації людини. Дінея як творець культури. Я людина як продукт культури. Культура як аксіосфера. Культура як семіосфера. Масова й елітарна культура. Проблема культурних універсалій. Метафізичні виміри людського буття. Діалектика Я та Іншого. Відкритість та незавершеність як сутнісні характеристики людини.

2. Історія світової культури:

Основні етапи розвитку античної культури та їх особливості. Антична культура як генотип та парадигма цивілізації Заходу. Естетика прекрасного та потворного в античності. Гармонія як світоглядний і формотворчий принцип античної культури. Антропоцентризм античної культури. Зміна функцій міфу в ранніх державах. Своєрідність гомерівського епосу. Світ полісу і світ варварства. Агоністика як конструктивний принцип давньогрецької полісної культури. Політика як головний життєвий інтерес і стихія громадян полісу. Грецька домінанта в культурі елліністичних держав. Характерні риси Візантійської культури. Теоретичні основи іконо шанування. Місце Візантії в історії світової культури. Іконоборчість – сутність та наслідки. Візантійський гуманізм. Сутність та характерні риси середньовічного світобачення. Культура раннього середньовіччя. Середньовічні університети: виникнення та організація. Особливості культурного життя зрілого середньовіччя. Виникнення і розвиток схоластики. Філософські погляди Аврелія Августина. Рицарська культура. Ієрархічне розуміння середньовічного суспільства. Суть клонійської реформи. Ознаки філософії Середньовіччя. Гоніння на відьом: причини та наслідки. Співвідношення віри та розуму у середньовічній філософії. Суть та наслідки Каролінгського відродження. Суть хрестових походів та їх культурні наслідки. Маргінальність світоглядних уявлень Пізнього Середньовіччя: астрологія, магія, алхімія. Лицарська література. Дескрипція поняття «Відродження». Розвиток освіти та університетів у контексті ренесансних процесів. Утопічні проекти культури Відродження. Гуманістичний проект Еразма Ротердамського. Правило «золотого перетину» у естетичній програмі Ренесансу. «Титанізм» як специфічний феномен Ренесансу. Універсальна формула людського тіла. Дескрипція та інскрипція поняття «Новий час». Тлумачення маньєризму Д. Вазарі. Антропологічні

та аксіологічні виміри Нового часу. Парадигмальний статус гри у культурі рококо. Французький Енциклопедизм. Криза буржуазної культури. Феномен декадансу. Авангард як виклик і жест культурному порядку. Культура на передодні Другої Світової війни.

3. Історія та теорія української культури:

Культура первісно-общинного суспільства. Світоглядні уявлення українців. Пантеїзм вірувань. Поняття про «вищу» та «нижчу» міфологію. Різні типи давніх поховань на території України. Культ предків у народній обрядовості українців. Самобутність культури, міфологія та мистецтво східних слов'ян. Київська Русь – якісно новий етап у розвитку слов'янської культури. Культура Галицько-Волинського князівства. Розвиток української культури в XV – XVI ст. Мозаїка як вид монументального мистецтва. Українська культура XVII ст. Внесок Києво-Могилянської академії в розвиток української культури. Роль козацтва в розвитку української культури. Розвиток української культури у XVIII ст. Дерев'яна архітектура в Україні. Філософія Григорія Сковороди. Українська культура першої половини XIX ст. Роль Т. Г. Шевченка у розвитку української культури. Національно-культурне відродження в Україні на межі XIX – XX ст. Українська культура у роки боротьби за державну незалежність (1917-1920). Мистецькі об'єднання в Україні 20-30-х років XX ст. «Шістдесятники» та їхній внесок у розвиток культури. Розвиток української культури в добу Відродження. Елітарна культура і масова культура, специфіка проявів на теренах України. Україна за часів Другої світової війни. Кіномистецтво радянської України. Український авангард і європейська художня культура кінця XIX – початку XX ст. Модерністські напрями в українському театрі. Лесь Курбас. Дефініція термінів «етнографія», «етнологія», «українознавство», «народознавство». Перші зацікавлення етнографічними знаннями. Проблема походження українського народу: дискусії й теорії. Історико-етнографічні регіони України. Громадський побут. Традиційні общини як органи врегулювання моральних відносин засобами звичаєвого права. Українська державна символіка: прапори, гімн – дискусії навколо тексту. Поняття "народ" і "нація": сутність, відмінності. Етнічна архетипність в порівнянні з етнічною ментальністю. Етнічні меншини України: передумови самозбереження та розвитку самобутності. Класицизм як основний стиль мистецьких шкіл України I пол. XIX ст. Представники української національної школи пейзажного живопису та характерні риси їх творчості. Основні тенденції в українському мистецтві к. XIX-поч. XX ст. Основні тенденції розвитку у XX ст. українського ікономалювання в еміграції. Київська школа вишивання ікон ім. Дмитра Блажейовського: результати діяльності та перспективи розвитку. Характеристика творів українських митців періоду “тоталітарного мистецтва” (1930-1980). Шляхи сецесії на Україні.

Вступники повинні **вміти** :

володіти категоріальним апаратом культуролога, розуміти основні проблеми галузі дисципліни, що є її складовими частинами. Творчо використовувати різні методикі аналізу явищ і процесів соціокультурної дійсності. Уміти ефективно працювати з першоджерелами, бібліотечними та іншими фондами, знаходити більш раціональні прийоми і методи аналізу, відбору та класифікації.

ЗМІСТ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

1. УКРАЇНОЗНАВЧІ ЦЕНТРИ ЗА КОРДОНОМ.

1. Культурологічні аспекти наслідків голодомору 1932-1933 рр. в Україні.
2. Чумацтво як явище в українській культурі.
3. Дохристиянські вірування українського народу. Система язичницьких богів.
4. Початки та основні хвилі української еміграції.
5. Основні етнічні процеси на Україні.
6. Історія розвитку української етнологічної науки.
7. Давні ремесла і промисли українців.
8. Культурні відмінності етнографічних регіонів України.
9. Етнологічно-етнографічні праці, видані та перевидані на Україні у 90-х рр. XX ст.
10. Писемність та освіта у Київській Русі.
11. Розвиток архітектурного мистецтва у Давньоруській державі.
12. Літописання на Русі як феномен культури.
13. Музичне мистецтво Київської Русі.
14. Розвиток живопису у Київській Русі.

15. Декоративно-ужиткове мистецтво Київської Русі.
16. Києво-Могилянська академія як явище культури.
17. Розвиток музичного мистецтва на Україні у XVIII ст.
18. Книгодрукування на Україні у II пол. XVII ст.
19. Розвиток освіти на Україні у I пол. XIX ст.
20. Українська культура в період боротьби за державну незалежність (1917-1920 рр.).
21. Театральне життя на Україні у II пол. XIX ст.
22. Шевченко-художник. Мистецька спадщина Шевченка.
23. Українське національне відродження в 20-х рр. XX ст. Розвиток театрального мистецтва.
24. Політика українізації та її значення для розвитку української культури.
25. Характерні риси візантійської культури.
26. Іконоборчість-сутність та наслідки.
27. Особливості храмової архітектури Візантії.
28. Культура Візантії XI-XII ст.
29. Культура Візантії в період політичної роздробленості.
30. Візантійський гуманізм.
31. Сутність та характерні риси середньовічного світобачення.
32. Характерні риси раннього Середньовіччя.
33. Рицарська культура.
34. Середньовічні університети: організація та шляхи виникнення.
35. Смыслові межі середньовічної культури.
36. Особливості культурного життя зрілого Середньовіччя.
37. Аккультурація та її сутність.
38. Поняття репрезентативної культури.
39. Суть символічного інтеракціонізму.
40. Поняття полістилістичної та моностилістичної культури.
41. Культурний фундаменталізм: сутність та прояви.
42. Предмет та завдання філософії культури.
43. Час в смисловому колі культури.
44. Людська духовність та її виміри.
45. Форми матеріальної предметності культури.
46. Культурні потреби людини.
47. Форми об'єктивації людського духу.
48. Циклічна та лінійна парадигми сприйняття історичного часу.
49. "Осьбовий час"- сутність та характерні риси.
50. "Неолітична революція"- сутність та роль в соціокультурному поступі.
51. Міф у системі культури. Поняття міфу.
52. Що таке гра? Назвіть основні риси гри.
53. Що таке образ? Образ сприйняття.
54. Символ у системі культури.
55. Поняття свята.
56. Текст у системі культури.
57. Сутність звичаю.
58. Поняття і сутність утопії.
59. Сутність дискурсу.
60. Основні функції культури.
61. Символіка літургії.
62. Символіка ікони. Іконостас.
63. Символіка східнохристиянського храму.
64. Загальна характеристика культури Європи Нового Часу.
65. Ідеологічний зміст Реформації.
66. Засади епохи Просвітництва.
67. античний тип культури.
68. Римські поети.

69. Релігійне життя Греції.
70. Державно-правовий устрій Риму.
71. Філософія російського екзистенціалізму.
72. Досократична філософська думка Еллади.
73. Циклічні концепції розвитку культури.
74. Психоаналіз З.Фреда.
75. Характерні риси культури Відродження.
76. Світоглядна модель Античної Греції та її втілення в пам'ятках архітектури.
77. Дуалізм візантійської свідомості; його втілення в мистецтві.
78. Готичний собор - модель середньовічного космосу (складові частини, конструктивний та символічний зміст).
79. Поняття парадигми в науці та культурі.
80. Космос як категорія античної культури.
81. Періодизація античної культури.
82. Старозавітне розуміння історичного процесу.
83. Ранньохристиянська філософія історії. Августин.
84. Концепція розвитку Дж.Віко.
85. Просвітницька філософія історії.
86. Філософсько-історичні ідеї німецької класичної філософії. Гегель.
87. Теорія історичного процесу К.Маркса.
88. Українська соціально-культурологічна думка XIX-поч. XX ст.: Кирило-мефодіївці, Драгоманов, Франко, Грушевський, Донцов, Липинський.
89. Соціологічно-культурологічна концепція М.Вебнера.
90. Філософія історії Шпенглера.
91. Філософсько-історичні ідеї Вернадського та Шардена. Концепція ноосфери.
92. Філософсько-історичні ідеї Ясперса. Концепція вісьового часу.
93. Цивілізаційна концепція Тойнбі.
94. Структуралістський підхід до вивчення культури.
95. Функціоналістський підхід до вивчення культури.
96. Стадійні концепції соціокультурного розвитку людства.
97. Прийняття християнства: різні точки зору.
98. Розвиток філософської та релігійної думки в постязичницькій Русі.
99. Дохристиянські вірування українців та їх відгомін у наш час.
100. Заснування "Кієво-Могилянської Академії". Його значення для української культури
101. Берестейська унія 1596 року та її роль в подальшій українській історії.
102. Козаччина як політичне та культурне явище.
103. Козацька ідеологія та формування національної самосвідомості українців.
104. Усна народна творчість: казки, думи про козаччину.
105. Доба Івана Мазепи. Її значення для української культури.
106. Світогляд Тараса Шевченка: сучасні дискусії.
107. Культурно-політичні тенденції в Україні на межі XIX-XX ст.
108. Українська культура в тоталітарній радянській державі.
109. Середньовічний дуалізм та його відображення в творах романського стилю.
110. Антична культура як полісна. Соціокультурний феномен полісу.
111. Культурна специфіка еллінського світу.
112. Мистецтво Стародавньої Греції. Архаїка.
113. Світоглядна модель та пам'ятки еллінізму.
114. Романське мистецтво. Архітектура та скульптура.
115. Причини тріумфу християнства та його культурні наслідки.
116. Монастирський рух, монастицизм. Догматична боротьба, ерисі та ерисихати.
117. Соціокультурні зміни Європи при переході від античності до середньовіччя.
118. "Останні римляни" і варварські королівства. Нова етнокультурна мапа Європи.
119. Каролінгське Відродження.
120. Західноєвропейське мистецтво доби Відродження.

121. Культурологія як специфічно-вітчизняна сфера гуманітарного знання. Її співвідношення з гуманітарними студіями на Заході.
122. Особистість як проблемне поле культурології.
123. Проблема реальностей та культурологічні дослідження: дійсність як один із можливих світів.
124. Підходи до визначення поняття “культура”. Культура та суспільство. Українські дослідники культури.
125. Українська культура у світовому контексті.
126. Слов'янська першооснова та іншоетнічні впливи у давньоруській культурі.
127. Османський та мусульманський Схід та католицька Західна Європа: два культурні світи, дві концепції розвитку.
128. Українське середньовічне місто. Архітектура, ремесла, цехи; побутово-традиційна культура.
129. Братства та їх вплив на розвиток освіти. Книги та книгодрукування. Середньовічна література, музика, мистецтво.
130. Українська культура напередодні бароко.
131. Українська ікона, центри та школи іконопису.
132. Обрядовий та історичний пісенний епос українців. “Козацькі літописи”.
133. Українське бароко: періодизація, особливості художнього стилю.
134. Тіло і свідомість, тіло і душа.
135. Діалектика Я та Іншого.
136. Проблема “подвійної” народжуваності людини.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Культурологія. – Львів, 2003.
2. Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія. –Харків, 2002.
3. Культурологія. – М., 1992.
4. Культурологія. – Ростов-на-Дону, 1999.
5. Античность, как тип культуры. – М., 1998.
6. Виппер Б.Р. Искусство Древней Греции. – М., 1972.
7. Історія світової культури. К., 1997.
8. Лосєв І.В. Історія і теорія світової культури. – К., 1992.
9. Кун М. Легенди та міфи Стародавньої Греції. – К., 1992.
10. Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима. – М., 1990.
11. Підлісна Г. Світ античної літератури. – К., 1981.
12. Полікарпов В. Лекції з історії світової культури. – Харків, 1995.
13. Асєєв Ю.С. Джерела: Мистецтво Київської Русі. – К., 1980.
14. Грушевський М.С. Історія України-Руси. Т. 1-2. – К., 1951.
15. Марченко М.І. Історія української культури з найдавніших часів до середини XVII ст. – К., 1961.
16. Огієнко І. Українська культура. – К., 1991.
17. Рыбаков Б.А. История культуры Древней Руси. – М., 1984.
18. Літопис руський. – К., 1989.
19. Аверинцев О.О. Поэтика ранневизантийской литературы. - М-, 1977.
20. Асєєв Ю.С. Джерела. Мистецтво Київської Русі. – К.,1980.
21. Афанасьєв А.Н. Древо жизни. – М., 1982.
22. Афанасьєв А.Н. Поэтические воззрения славян на природу. - М., 1965.
23. Байбурин А.К. “Строительная жертва” и связанные с нею ритуальные символы у восточных славян // Проблемы славянской этнографии. - Л.: Наука, 1979.
24. Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський Р.В. Походження слов'ян. – К., 1991.
25. Бычков А.К. Народная мудрость Руси: анализ философа. - К., 1990.
26. Бычков В.В. Малая история византийской эстетики. – К., 1991.
27. Боровский Я.Я. Мифологический мир древних киевлян. - К., 1982.
28. Боровський Я.Я. Світогляд давніх киян. – К., 1992.

29. Брайчевський Ю.М. Утвердження християнства на Русі. – К., 1988.
30. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. - К., 1992.
31. Введение христианства на Руси. - М.: Мысль, 1987.
32. Веселецкая Н.Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов. – М.: Наука, 1978.
33. Винокур І., Трубочанінов С. Давня і середньовічна історія України.- К.: “Глобус”, 1996.
34. Висоцький С.О. Світські фрески Софійського собору у Києві. – К., 1989.
35. Византия и Древняя Русь. - М., 1989.
36. Возняк М. Історія української літератури. Хрестоматія. - К., 1991.
37. Голобуцький Л.В. Православ'я: хрещення Русі - правда і вигадки. - К., 1981.
38. Головацький Я. Виклад давньослов'янських легенд, або міфологія. – К., 1991.
39. Голубинський Є.Є. Історія руської церкви. – М., 1901, 1904. - Т- 1.
40. Гордієнко М.С. “Хрещення Русі”: факти проти легенд і міфів. - Л., 1986.
41. Греков В.Д. Киевская Русь. – М., 1953.
42. Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1991. - Т, 1.
43. Грушевський М. Історія української літератури. - К.: Либідь, 1993. - Т- 1.
44. Горський В.С. Історія української філософії. - К., 1996.
45. Горський В.С. Нариси з історії філософської думки Київської Русі. – К., 1993.
46. Горський В.С. Філософские идеи в культуре Киевской Руси XI - нач. XII в. – К., 1987.
47. Гумилев Л.Н. Древняя Русь. - М., 1989.
48. Єфремов С. Історія українського письменства. - К., 1995.
49. Задорожна С., Бернадська Н.Українська література. Запитання і відповіді. – К.: Феміна, 1996.
50. Залізник С. Походження українського народу. - К., 1995.
51. Замалеев А.Ф., Зоц В.А. Мыслители Киевской Руси. – К., 1987.
52. Замалеев О.Ф. Філософська думка в середньовічній Русі. - Львів, 1987.
53. Зеленін Д.К. Східнослов'янська етнографія. – М., 1991.
54. Золотослов. Поетичний космос Давньої Русі. - К.: Дніпро, 1988.
55. Іванченко Р. Київська Русь: початки української держави. – К., 1995.
56. Іванченко М. Дивосвіт прадавніх слов'ян.- К., 1991.
57. Історія української культури. / Під. ред. І. Крип'якевича. - Нью-Йорк. 1990; Київ, 1994.
58. Історія філософії України. - К., 1994.
59. Как была крещена Русь. – М., 1989.
60. Канигін Ю. Шлях аріїв. – К., 1997.
61. Колядки і щедрівки. - К., 1991.
62. Костомаров М.І. Слов'янська міфологія. - К.: Либідь, 1994.
63. Котляр Н.Ф. Древняя Русь и Киев в исторических преданиях и легендах. – К., 1986.
64. Крип'якевич І.П. Історія України. - Львів: Світ, 1990.
65. Кузьмин А. Падение Перуна. Становление христианства на Руси. – М., 1988.
66. Кузьмичев И.К. Лада, или повесть о том, как родилась идея прекрасного и откуда Русская красота стала есть. Эстетика Киевской Руси. - М., 1990.
67. Культура Византии. В 2-х т. – М., 1982. – Т. 2.
68. Лазарев В.Н. Византийское и древнерусское искусство. – М., 1978.
69. Лазарев В.Н. История византийской живописи. - М., 1986.
70. Левкович І. Нарис історії Волинської землі (до 1914 р.). - Вінніпег, 1953.
71. Левченко М.В. Очерки по истории русско-византийских отношений. – М., 1956.
72. Літопис Руський. – К., 1989.
73. Лозко Г. Українське народознавство. - К., 1995.
74. Лозко Г. Українське язичництво. - К., 1994.
75. Луцишина О. Українське язичництво і генотеїзм. // Людина і світ. - 1997. - № 7.
76. Любимов Л. Искусство Древней Руси. - М., 1981.
77. Макаренко М. Скульптура і різьбярство Київської Русі передмонгольських часів. // Київський збірник теорії і археології, побуту і мистецтва. – К., 1930.
78. Макарчук С.А. Український етнос (виникнення та історичний розвиток). К., 1992.

79. Максимович М.О. Киев явился градом великим. // Вибрані українознавчі твори.. – К.: Либідь, 1994.
80. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури. – К., 1993.
81. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – К., 1992.
82. Мозаики и фрески Софии Киевской. - К., 1979.
83. Моця О., Ричка В. Київська Русь: від язичництва до християнства. - К., 1996.
84. Муравьев А.В., Сахаров А.М. Очерки истории русской культуры IX-XVII в.в. - М., 1986.
85. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. – К., 1992.
86. Нікольський М.М. Дохристиянські вірування і культури дніпровських слов'ян. – М., 1929.
87. Носова Г.А. Язычество в православии. - М.: Наука, 1975.
88. Павленко Ю.В. Передісторія давніх русів у світовому контексті. – К., 1994.
89. Підскальський Г. Християнство й теологічна література в Київській Русі (988-1237). - Мюнхен, 1982.
90. Плачинда С. Словник давньоруської міфології. – К., 1993.
91. Повість минулих літ (будь-яке видання).
92. Попович М.В. Мироззрение древних славян. – К.: Наукова думка, 1985.
93. Раков О.М. Руська церква в IX – першій пол. XII ст. Прийняття християнства. - М., 1988.
94. Раков О.М. Запровадження християнства на Русі. – К., 1988.
95. Раппопорт П.А. Зодчество древней Руси. - Львів, 1986.
96. Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII-XIII в.в. – М., 1982.
97. Рыбаков Б.А. Русское прикладное искусство X-XIII в.в. - 1971.
98. Семчишин М. Тисяча років української культури. – К., 1993.
99. Седов В.В. Духовна культура давніх суспільств на території України. – К., 1990.
100. Седов В.В. Обряди і вірування древнього населення України. - К., 1990.
101. Седов В.В. Східні слов'яни в VI-XIII ст. – М., 1982.
102. Солод Ю. Українська література. - К.: Козаки, 1996.
103. Степовик Д. Історія української ікони.- К.: Либідь, 1996.
104. Таланчук М. Українознавство. - К., 1998.
105. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Курс лекцій. / Під ред. С.В. Головка. – К.: Либідь, 1992.
106. Толочко П. П. Древняя Русь. – К., 1987.
107. Толочко П.П. Київська Русь. - К.: Абрис, 1996.
108. Толочко П.П. Літописи Київської Русі. - К., 1994.
109. Українська культура. Лекції за ред. Д. Антоновича. - К., 1993.
110. Українська культура. Історія і сучасність. Під. ред. С.О. Черепанової. -Львів, 1994.
111. Українська минувшина. Ілюстрований етнографічний довідник. – К., 1993.
112. Українознавство. - К., 1994.
113. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К., 1991.
114. Чижевський Д. Історія української літератури. - Тернопіль, 1994.